

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-59>

УДК 330

СТАДНІЙЧУК Роман

ЗВО "Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая"

<https://orcid.org/0009-0004-7614-231X>

ВПЛИВ ФРОНТИРНИХ ЗОН ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті досліджується вплив фронтірних зон публічної політики на розвиток соціальних конфліктів у сучасному суспільстві. Розглядаються ключові аспекти взаємодії між державними структурами та суспільством, які включають у себе процеси формування та реалізації громадських інтересів, вплив лідерів та ідеологів, технології медіа та комунікації. Аналізуються різні фронтірні зони, такі як процеси прийняття рішень, медійна сфера, інформаційна боротьба, а також взаємодія з громадськістю через різні канали комунікації. Дослідження спрямоване на встановлення механізмів виникнення та розвитку конфліктів у цих зонах та розробку шляхів їх подолання та управління з метою забезпечення стабільності в суспільстві. Результати аналізу можуть бути корисними для розуміння соціальних процесів та розвитку політичних стратегій управління конфліктами у сучасному суспільстві.

Звертаючись до традиційних тлумачень публічної політики, автор обґрунтовує необхідність аналітичної корекції її змісту на основі виявлення універсальних параметрів публічності, які відображають особливий формат відкритих (голосних) відносин держави і суспільства. У цьому контексті виділяються три соціальні простори публічної сфери, кожен з яких визначає можливості реалізації курсу на співучасть громадян у управлінні та посилення соціальної спрямованості урядової політики. Коротко відзначаються особливості реалізації такого варіанту державної публічної політики.

Ключові слова: публічне управління, фронтірні зони, соціальні конфлікти, бізнес, ефективність, розвиток.

STADNICHUK Roman

International Scientific and Technical University named after academician Yury Bugai

THE IMPACT OF FRONTIER ZONES OF PUBLIC POLICY ON THE DEVELOPMENT OF SOCIAL CONFLICTS

Frontier zones of public policy are becoming an increasingly noticeable phenomenon in modern society, especially in the context of growing public activity and access to information. Studying the impact of these zones on the development of social conflicts is important for understanding the dynamics of social relations and finding ways to overcome them. Insufficient attention to this problem in scientific and practical discourse creates the need for further research and analysis in order to effectively influence the development of public policy and ensure stability in society. Frontier zones of public policy in modern society are of great interest both among scientists and practitioners. However, insufficient attention to the study of the influence of these zones on the development of social conflicts leaves the question of their role and significance in society unresolved.

Against the background of the growing importance of public participation in management processes, the study of the influence of frontier zones of public policy on the development of social conflicts becomes an urgent task. This becomes especially important in the context of the growing role of civil society, the media and other actors that influence the formation of public opinion and decision-making

The article examines the impact of frontier zones of public policy on the development of social conflicts in contemporary society. Key aspects of interaction between state structures and society are considered, including processes of formation and implementation of public interests, influence of leaders and ideologues, media and communication technologies. Various frontier zones are analyzed, such as decision-making processes, media sphere, information warfare, and interaction with the public through different communication channels. The research aims to identify mechanisms of conflict emergence and development in these zones and develop ways to overcome and manage them to ensure stability in society. The results of the analysis may be useful for understanding social processes and developing political strategies for conflict management in modern society.

Turning to traditional interpretations of public policy, the author justifies the need for analytical correction of its content based on identifying universal parameters of publicity reflecting the unique format of open (vocal) relations between the state and society. In this context, three social spaces of the public sphere are highlighted, each determining the possibilities of citizen participation in governance and strengthening the social orientation of government policy. The peculiarities of implementing such a variant of state public policy are briefly outlined.

Keywords: public administration, frontier zones, social conflicts, business, efficiency, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фронтірні зони публічної політики стають все більш помітним явищем в сучасному суспільстві, особливо в контексті зростання громадської активності та доступу до інформації. Вивчення впливу цих зон на розвиток соціальних конфліктів має важливе значення для розуміння динаміки суспільних взаємин та пошуку шляхів їх подолання. Недостатня увага до цієї проблеми у науковому та практичному дискурсі створює необхідність подальшого дослідження та аналізу, щоб ефективно впливати на розвиток публічної політики та забезпечувати стабільність у суспільстві. Фронтірні зони публічної політики в сучасному суспільстві викликають значний інтерес як серед науковців, так і серед практиків. Однак, недостатня увага до вивчення впливу цих зон на розвиток соціальних конфліктів залишає питання щодо їх ролі та значення в суспільстві невирішеними.

На тлі зростання важливості громадської участі у процесах управління, дослідження впливу фронтірних зон публічної політики на розвиток соціальних конфліктів стає актуальним завданням. Це стає особливо важливим у контексті зростання ролі громадянського суспільства, медіа та інших акторів, які впливають на формування публічної думки та прийняття рішень

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

З'явившись у науковому дискурсі в першій половині ХХ ст., концепт «публічної політики» з часом набув широкого поширення. Проте, попри все багатство закладених у ньому конотацій, наразі переважають ідеї співучасті у прийнятті рішень державних та громадянських акторів, а також невпинне розширення політичного дискурсу, що базується на встановленому правовому порядку [Heklo, 1978; Colebatch, 1998; Morell, 2009]. Дещо інші акценти, але також зорієнтовані на утвердження спільних дій держави і суспільства під час розробки урядових стратегій, зберігалися і в рамках традиції, що робить основний акцент на діях уряду.

Ці дослідницькі пріоритети, які розвивалися на принципах республіканізму, лібералізму, комунікативізму та конструктивізму (зберігаючи при цьому відголоски ідей Маркса, філософії Ортеги-і-Гассета та партисипаторної теорії), демонстрували принципове значення для раціонального урядування сучасної держави спільних форм роботи уряду з партіями, НУО, аналітичними центрами та громадськими активістами на основі переговорів і механізмів онлайн деліберації, урахування суспільного порядку денного, оптимального поєднання приватних та загальних інтересів. Дотримуючись принципів заперечення дискримінації громадянських прав у сфері управління та розширення егалітарної комунікації, такі теоретичні установки породили й чимало оригінальних теоретичних конструкцій (good government, governance of public policy тощо), що послідовно зміцнювали віру в демократичну перспективу суспільного розвитку і позитивне вирішення соціально-економічних проблем.

У цьому контексті навіть нинішній етап розвитку інформаційних технологій (цифровізація) розглядається як фактор розширення рівного доступу громадян до інформації (її вільного вибору і можливості участі у створенні інформаційних продуктів) та посилення позицій суспільства в системі державної влади. Соціальний конфлікт розглядають такі вчені, як Боднар В., Гуменюк Л. Й., Гірник А., Бобро А., О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, І. В. Петренко, О. Г. Цукур.

Одним словом, такі підходи стверджують мало не неминучість активізації «демократичної громадськості» та проведення державою політики «в суспільних інтересах і з реальним урахуванням громадської думки», намагаючись, таким чином, утвердити неминучість внутрішньої перебудови механізмів державної політики, побачивши в діях правлячих кіл бажання відповідати ідеології громадської участі. І хоча прихильникам цієї моделі державного управління важко знайти вагомі аргументи, що спростовують конформізм масової людини, високу керованість суспільства [Riseman, 2001] або той факт, що громадяни, які не мають належних знань, не здатні приймати доленосні рішення, все ж вони не залишають спроб просування цієї ідеї (спонукаючи чимало вчених винахідливо шукати нано-прояви такої державної політики навіть у жорстких авторитарних режимах).

Варто визнати, що предикат «публічна» в позначенні суспільно орієнтованої державної політики вдало підкреслює можливість спільних дій владних та громадських структур. Адже такі форми співучасті складаються не стільки через залежність влади від волі та вибору населення, скільки через підтримку взаємно відкритих (гласних) комунікацій керівників і керованих, які апелюють до правових засад суспільного порядку. Таке положення відсікає від громадян області прийняття легальних, але конфіденційних рішень, зберігаючи їх можливості співучасті лише за рахунок відкритого подолання адміністративних бар'єрів.

Але й попри ці труднощі формальні права громадян мають явно недостатню вагу, оскільки при розробці конкретних цілей для держави має значення лише те, які ресурси та аргументи люди можуть публічно пред'явити правлячим колам. Іншими словами, формування державної політики, демонструючи складне поєднання взаємозв'язків інститутів із зовнішніми стейкхолдерами, реагує на тиск лише тих із них, чий вплив неможливо ігнорувати при вирішенні конкретних (і тим більше високо значущих) питань (що часто витісняє на периферію процесу навіть статусних держменеджерів). Ця залежність прийнятих рішень від політичної ваги учасників показує, що державна політика не лише має поліваріативний характер, але й навіть у демократичних державах (які опиняються, наприклад, під тиском сильних гравців, що не відрізняються прихильністю до законних правил [Börzel, Vuzogány, 2010, p. 158]) не виключає ні безвідповідальності правління, ні егоїзму владних структур і проявів вождизму, ні ігнорування легальних процедур при розробці цілей. Тож механізми спільного і соціально орієнтованого профілю державної політики повинні або спиратися на стійку зацікавленість влади і суспільства у взаємних відносинах, або на певні структурні особливості системи управління.

Однак навіть за наявності сприятливих для суспільства обставин, які дозволяють розгорнути систему управління в сторону його інтересів, необхідно враховувати і ті тенденції, які інколи ставлять під сумнів навіть гіпотетичну можливість таких спільних дій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета даної статті полягає в аналізі та визначенні впливу фронтірних зон публічної політики на розвиток соціальних конфліктів у сучасному суспільстві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Особливістю нашого часу стала постійно зростаюча роль різних неформальних асоціацій правлячої меншості, що формують латентні відносини, пронизуючи всі найважливіші механізми державного управління. Як правило, активність цих референтних угруповань (що просувають договірні цілі, здійснюють приватні угоди, руйнують функціонал офіційних інститутів тощо) [Richardson, Jordan, 1979; Geenens, Tinnevelt, 2009], які оплутують центри прийняття рішень, прагне контролювати «питання на рівні держави» [Gairney, 2012, p. 12], переналаштовуючи «інститути та загальноприйняті цінності» у власних інтересах [Хайоз, 2011, p. 201]. У державах (з розвиненими формами інституціональної корупції) агресія цих мережевих коаліцій формує «переплетені інститути», виносячи центри прийняття державних рішень за рамки офіційного дизайну і формуючи «друге ядро» державного управління.

Постійність цієї мережевої агресії обумовлена не стільки природною схильністю людини до приховування справжніх задумів в умовах конкуренції, скільки структурними особливостями організації державної влади при республіканському правлінні, які демонструють недостатню (для підтвердження систематичної залежності влади від населення) ефективність представницьких механізмів, наявність численних інституційних прогалин, дефіцит адміністративно-правового контролю, а також численні організаційні недоліки, що дозволяють від імені держави обслуговувати далекі від суспільних потреб групові та особисті інтереси. Поєднуючись з активністю інших локальних акторів, які відчують нестачу демократичної легітимізації [Baldwin, Cave, 1999], ці мережеві гравці породжують багаторівневі залежності в публічному просторі [Héritier, Lehmkuhl, 2008], які суттєво знижують відповідальність влади перед суспільством. У кінцевому підсумку перетин потоків активності всіх цих акторів, які підточують функціонал публічних інститутів, формує ті фактичні пріоритети державної політики, що задані найсильнішими гравцями, здатними контролювати реальні центри розробки стратегій і цілей.

Сформований еквілібріум політичних сил показує, що державна політика, вибудована в результаті комбінації зусиль легальних і неформальних гравців, не гарантує ні суспільні форми публічного управління, ні соціальні пріоритети поставлених владою цілей. Таким чином, не лише розрахунок на спільність зусиль, але й ідея суверенітету суспільства (залежність від якого обумовлює інституційну природу держави) витісняється в область умовних припущень.

Розмитість внутрішніх і зовнішніх кордонів публічної сфери, яка виникає на тлі таких комунікацій, доповнюється й субстантивною роллю політичної інженерії, що активно впливає на діапазон відкритих відносин держави і суспільства. З одного боку, ці технології, здатні створювати (за допомогою цифрових, «голографічних» інструментів) доповнену політичну реальність (virtual and augmented reality), збільшують можливості інформаційно відкритих комунікацій влади і суспільства. Однак, з іншого боку, ресурсно оснащені актори (держава, великі корпорації) використовують ці інструменти для формування публічних відносин, котрі відповідають їхнім власним інтересам, часто нехтуючи при цьому потребами та інтересами ширшої громадськості, які часом очевидно суперечать соціально-економічним інтересам населення, перетворюючи громадян на заручників своїх маніпуляцій. У результаті публічна сфера стає полем поширення недостовірних відомостей, уявних цінностей, хибних образів та інших форм імітації інтересів, врешті-решт створюючи штучні диспозиції держави та суспільства. І хоча в такій якості публічність як особлива форма соціального простору вже не є обмежувачем можливостей політичних акторів, вона, тим не менш, залишає державі широкі можливості для витіснення з відкритих комунікацій своїх громадянських опонентів.

Можна було б виділити й інші фактори, що скорочують можливості для реалізації прав громадян на співучасть в управлінні. Однак і сказаного досить, щоб констатувати, що публічність відображає лише певний зміст і «стан політичного поля», який мислиться в його конкретно-історичних просторово-часових формах, не виключаючи при цьому можливості свого перетворення на суто символічне явище, що не має відношення до реальних прав і можливостей громадян. Закріплюючи фактичне домінування великих гравців і проголошуваних ними норм при формуванні урядової політики, публічність зберігає вельми обмежені можливості для громадянських акторів, які не мають належних ресурсів і організованості.

Більше того, залежність інститутів від сильних неформальних гравців порушує баланс конвенціональних і неконвенціональних форм активності в державі. Це неминуче відображається на зміні масштабу відкритих комунікацій, їхній ролі у виробництві державних рішень. У свою чергу, розмивання кордонів публічності неминуче надає всім її формам і різновидам фронтірні властивості, що відображають невизначеність статусної активності інститутів (збереження ризиків зміни їхнього суспільного функціоналу) та громадських структур.

Такого роду факти показують, що «задіяння у публічність» аж ніяк не позбавляє державу ні від партикуляризації урядових цілей, ні від приховування справжніх намірів влад, ні від активізації «брудної громадськості». Через це реальні механізми прийняття державних рішень обумовлюють виявлення в

концепті «публічної» (громадської, соціальної) політики не альтернативу дискримінації громадянських прав населення, а фактичну конфігурацію учасників і цілей державного управління.

Розуміння змісту та ролі «публічної політики» має перш за все виходити з наявності універсальних характеристик публічності, які накладають неминучі обмеження на громадські образи цілеспрямованої активності держави.

Видається, що найбільш релевантною основою аналітичної пересборки параметрів «публічної політики» є концепт політичної волі. Адже саме він відображає триєдність цільових установок усіх учасників державної політики, їхні реальні диспозиції у просторі влади (що характеризують їхню близькість до центрів прийняття рішень), а також форми їхньої фактичної взаємодії, що зумовлюють розробку цілей державної політики. Завдяки вольовим підставам, публічність пов'язується з цілеспрямованими діями акторів, які по-своєму впливають на зміст державної політики, сприяють подоланню перешкод, готовності до ризиків, спільним формам управління тощо. Більш того, використання концепту політичної волі дозволяє не тільки фіксувати фактичні прояви відкритих форм активності політичних акторів, що залежать від «контексту політичного життя», але й ідентифікувати «незриму» волю акторів, що борються за владу (в тому числі й тоді, коли її «узурпує» еліта або державна політика не є «від початку успішною чи популярною».

У своєму вольовому вимірі публічність відображає тільки ту політичну енергію акторів, яка відкрито маніфестує їхні інтереси, виносячи у відкрите політичне простір ті цілі, що мають спонукати опонентів (пропонентів) до відповідних акцій, сприяти налагодженню вигідної комунікації, провокуванню суспільного резонансу. Зберігаючи ризики суперництва і витрати асиметричного ставлення до центрів влади, концепт публічності одночасно протиставляється прихованим формам політичної волі (таємним змовам, внутрішньоелітним угодам, закулісним домовленостям тощо). Розуміння влади як «привласнення чужої волі» одночасно дозволяє в рамках «онтологізації історичного досвіду» (Лефевр) визначити функціонал публічності, що відображає рольові навантаження елітарних і неелітних верств (компетентність, ступінь організованості, ресурсну оснащеність, особливості стратегій і вміння відстоювати свої позиції) на різних аренах держави. У цьому плані доречно згадати, що Ю. Хабермас вперше запропонував розрізняти сильні та слабкі публічні сфери [Habermas, 1996]. І хоча йшлося багато в чому про інформаційний простір, слід визнати, що німецький філософ методологічно утвердив нетривіальне розуміння неоднорідності публічної політики, зумовленої її різними проявами.

Підхід, орієнтований на розуміння різних способів саморозгортання публічності на різних аренах держави (а, отже, і виявлення неоднозначних критеріїв оцінки її владного потенціалу), демонструє неможливість зведення її ролі до однозначно позитивних і легітимних форм взаємодії держави і суспільства. Враховуючи просторову диверсифікацію публічності, стає неможливим і апріорі визначити обсяг, характер і навіть вектор її політичної спрямованості (тим самим однозначно відповівши на питання, чи зможе деліберация змінити політичний статус громадськості, чи констатувати, що політична ініціатива знаходиться у держави, а суспільство завжди грає другим номером).

Утверджувати можна лише те, що пластичність обсягу і невизначеність ролі публічної політики залежить від набору вирішуваних завдань і мотивації елітарних і неелітних верств (включаючи їхню зацікавленість у спільних діях), які формуються в рамках певних соціальних просторів у тілі держави. Саме ці фронтірні зони визначають формат публічних відносин влади і суспільства, накладають обмеження на використання політичними гравцями відкритих форм своїх комунікацій.

Це показує, що розуміння змісту і ролі «публічної політики» має перш за все виходити з універсальних характеристик публічності, які накладають неминучі обмеження на громадські образи цілеспрямованої активності держави. Таким чином, найважливішою основою для аналітичного переформулювання параметрів «публічної політики» є концепт політичної волі. Саме він відображає триєдність цільових установок усіх учасників державної політики, їхні реальні диспозиції в просторі влади, а також форми їхньої фактичної взаємодії, що визначають розробку цілей державної політики. Завдяки вольовим основам публічність пов'язується з цілеспрямованими діями акторів, які по-своєму впливають на зміст державної політики, сприяють подоланню перешкод, готовності до ризиків, спільним формам управління тощо.

Першочерговим за значенням простором публічного просування політичної волі різноманітних акторів є арена боротьби за вищі центри влади, за легітимне право використовувати їхні офіційні прерогативи для встановлення та правового закріплення загальнополітичних порядків. Це арена зіткнення сил, з одного боку, які використовують права і можливості для публічного оспорювання (public contestation) позицій правлячого режиму, а з іншого – спрямованих на відтворення діючих порядків і протидію опонентам. Таким чином, різні форми публічної політики (складені в діапазоні від легальних засобів політичної конкуренції до неконвенційних форм масової активності) можуть як зберігати рамки консенсусу владарюючих і підвладних, так і виходити за його межі (ставлячи під сумнів не тільки підстави легітимності правлячого режиму, але й протиставленого хаосу соціального порядку в цілому).

У цьому сенсі основні конфлікти публічної політики пов'язані з практиками відкритого оспорювання позицій пануючих сил, які не завжди органічно вбудовуються в законодавчу матрицю.

Враховуючи різноманіття існуючих тут прийомів, було б наївно розглядати публічність як інструмент інституалізації дій колективного актора, який перебудовує систему республіканського правління в ході «трансформації ... суспільства, заснованого на елітах, до суспільства, заснованого на масах громадян» [Норт, Уолліс, Вайнгаст, 2011, р. 215].

Діапазон цього публічного фронтиру простягається від інституалізованих і рутинізованих форм вираження інтересів сторін до застосування силових і адміністративних способів примусового впливу, що усувають власне політичний характер комунікацій між державою і суспільством. У цьому аспекті публічна політика протиставляє механізми прямого і представницького вираження колективних інтересів діям правлячих еліт, які прагнуть знизити ризики для позицій правлячого режиму в результаті розширення/звуження громадянських прав та інших проявів масової активності. І хоча на обсяг публічних відносин тут впливають різноманітні латентні процеси (таємні угоди, союзи, домовленості тощо), публічність все ж є основним показником співвідношення сил і втілення легальності влади (в цьому сенсі навіть внутрішньоелітна конкуренція, яка впливає на зміщення домінуючих груп, так чи інакше вимагає своєї публічної презентації)

Отже, публічна політика є ареною боротьби за вищі центри влади, де різні політичні актори прагнуть легітимізувати свої інтереси та закріпити політичний порядок. Вона охоплює як легальні засоби конкуренції, так і неконвенційні форми масової активності, що можуть як підтримувати, так і ставити під сумнів існуючі політичні рамки. Ця політика включає відкриті конфлікти і оспорювання позицій пануючих сил, часто виходячи за межі законодавчої матриці, і підкреслює роль публічності як індикатора легітимності влади, що вимагає публічного вираження навіть у випадку внутрішньоелітної конкуренції.

Межі конкурентної політики розташовані між монопольними діями правлячих кіл і формами символічного зображення політичної ролі та суверенітету громадськості. Сьогодні однією з характерних рис реконфігурації цієї зони політичних відносин є широке використання «організованих урядом неурядових організацій» – GONGO (government-organized non-governmental organization) та QUANGO (гібридних НУО, що поєднують риси державних організацій і НУО, яким делегуються ті чи інші державні функції), а також інших аналогічних структур (DONGO, GRINGO, PANGO), які зміцнюють позиції правлячих режимів. У поєднанні з кластерними структурами, партіями-спойлерами, використанням технологій астротурфіngu, що імітують підтримку населенням діючих режимів і поширюють фальшиві форми громадянської солідарності, такі структури і методи послідовно витісняють громадян з політичної сфери, створюючи імітаційну конфігурацію публічних відносин держави та суспільства.

Коротко кажучи, у рамках цього фронтиру однозначно переважає воля правлячої еліти (яка визначає параметри суспільного блага), яка не тільки передує організації відкритого діалогу з суспільством, але й прагне перехопити у громадян ініціативу у вираженні їх соціальних інтересів і думок. Саме від влади залежить характер і масштаб публічності, здатної функціонувати в діапазоні від «чесної кооперації» та конкуренції (Дж. Роулз) до монопольних практик тих чи інших політичних сил (скасовуючи фактичні права населення на оспорювання і претензії до влади). Оскільки боротьба з опозицією нерідко ототожнюється владою з підривом соціального порядку, то за своїм значенням вона стає співставною з боротьбою за збереження територіальної цілісності держави (Б. Джессоп).

Одним словом, у цій зоні не тільки неможливо створити стійкі структури для співучасті влади і населення, але й однозначно визначити характер державної політики. Можливо, у цьому аспекті доцільно використовувати розуміння негативної та позитивної (good public policy) публічної політики (Дж. Андерсон).

У сучасному контексті особливу увагу слід приділяти впливу цифрових технологій на публічну політику. Різноманітні платформи соціальних мереж, інструменти для збору даних і алгоритми, які формують інформаційне середовище, можуть як сприяти підвищенню прозорості та залученості громадян, так і використовуватися для маніпуляцій та контролю. З одного боку, цифрові інструменти здатні збільшити обізнаність громадськості про політичні процеси та сприяти організації громадських ініціатив, з іншого – вони можуть слугувати засобом для розповсюдження дезінформації та посилення впливу влади на громадську думку. Тому розуміння публічної політики вимагає глибокого аналізу ролі цифрових технологій та їх впливу на політичну взаємодію між державою і суспільством.

Основною слабкістю суспільства в цій зоні публічності (не тільки як співучасника, але й як опонента влади) є те, що громадяни, виступаючи проти влади, переважно звертаються до абстрактних прав, принципів, публічних цінностей, тоді як влади орієнтуються на реальні інструменти зміцнення своїх позицій, що дають їм право на додаткові ресурси та захист їх безпеки. Важливо також, що через публічні механізми громадяни не можуть втручатися в боротьбу елітарних кланів. Таким чином, хоча публічність і є найпотужнішим політичним інструментом колективного актора (у деяких випадках головним інструментом транзиту влади), правлячий режим володіє значно більш ефективним арсеналом засобів управління публічною активністю населення.

По суті, політична воля влади, яка передує встановленню будь-яких форм політичного оспорю, спочатку звужує простір публічності, прагнучи надати їй безпечний для правлячого режиму характер (якщо лише самі представники естемблішменту не використовують маси як рикошетний ефект на опонентів). В

будь-якому випадку межі цього фронтира стають все більш жорсткими щодо форм публічної активності населення, свідчачи про втрату результативності навіть демократичних інструментів.

Другий фронтір публічної політики пов'язаний з формуванням того виду політичної волі держави, яка безпосередньо впливає на продвиження інтересів політичних акторів в зону прийняття рішень та розподілу (перерозподілу) ресурсів. Даний формат публічності представляє політичну волю як прояв «сили», що означає здатність актора не лише «перемогти» супротивника в боротьбі, але й «діяти за своєю волею». У цьому розумінні політична воля виступає як «ступінь вираженої підтримки серед ключових осіб, що приймають рішення, конкретного рішення певної проблеми...», як той фактор, який – через неозначеність ключових учасників – відсутній в загальній моделі прийняття рішень.

У рамках демократичної традиції визначення мети вважається неодмінним наслідком суверенної ролі суспільства, яке використовує представницькі та інші механізми участі у цьому процесі. Однак на практиці тут переважає механізм централізації відносин з суспільством за принципом "зверху-вниз", а фактичним впливом володіють ті гравці, які мінімізують роль публічних процедур, замінюючи їх неформальними угодами. Іншими словами, цей формат публічності пов'язаний з взаємодією лише тих (статусних і нестатусних) акторів, які фактично беруть участь у розробці та виконанні цілей державної політики, що означає, що державна політика "не має явних цільових груп" і представляє собою результат конструювання інтересів громадських груп.

З одного боку, інститути, контрольовані професійними управліннями, мають право використовувати інструменти примусового регулювання та імперативної координації, в результаті чого процес прийняття рішень часто набуває не лише "зверхцентралізовану" форму (при розробці зовнішньополітичних цілей), але й непрозору (при розподілі ключових громадських благ і ресурсів). У таких умовах громадські експерти та консультанти, як правило, не можуть отримати необхідну інформацію, щоб брати участь у цих процесах.

З іншого боку, основними гравцями тут стають мережеві коаліції правлячої меншості, які використовують неформальні методи для контролю за публічними інститутами. Під їх тиском зміст "громадського добра" перетворюється на заручника договірних цілей, що часом прикривають навіть кримінальний профіль їх ініціаторів. Однак за такої конфігурації політичних відносин "воля" населення (яке прагне продвигати свої інтереси) проєцирується на інститути влади та управління, а не на позиції тих неформальних групувань, які контролюють розробку цілей. Іншими словами, населення не може ухопити, що центр "волі держави" може переміщуватися за межі офіційної ієрархії, перетворюючи публічні інститути на формально необхідну площину для продвиження задумів мережевих політичних інвесторів.

На тлі активності ключових учасників прийняття рішень публічність часто набуває функції приховування інтересів корпоративних гравців, перетворюючись на декорацію для продвиження цілей мережевих коаліцій. Природно, що така переорієнтація завдань деформує зусилля влади з координації відносин з суспільством і може бути використана для порушення прав людини та соціальної справедливості, спотворення політичних уподобань населення.

Зрозуміло, що в механізмах прийняття рішень, контрольованих мережевими коаліціями, правові інcentиви втрачають значення при формуванні громадського блага, а етика домовленостей переважає над моральними принципами. У таких фактично складаються порядках ні механізми дебатів, ні громадська мораль та моральні стимули не можуть стати стійким джерелом формування громадської волі. Навпаки, посилення контролю верховних (які залежать від цих референтних груп) над ключовими державними рішеннями може призвести до неефективності посередників, а в логічному кінці - до розпаду суспільства (Г. Лассуелл).

В результаті роль неформальних гравців не лише обмежує можливості влади проводити доказову політику (спрямовану на загальну думку на основі відкритого обґрунтування та врахування національних інтересів), але й ставить під сумнів "раціональність" мислення статусних осіб та "відкриті процедури обґрунтування" (Дж. Роулз). Крім того, вплив неформальних акторів іноді перенаправляє обґрунтування та дебати щодо запропонованих цілей зовсім у іншому напрямку, приховуючи справжні пріоритети уряду. Отже, "воля народу", здатна надати різні значення, отримує виключно символічний характер, а взаємодія між суспільством та державою у виробництві цілей тут може не здійснитися, навіть не з'явившись.

Іншими словами, функціонал публічності в цій зоні демонструє номінальний характер реальних повноважень громадян як акторів, що приймають рішення (Дж. Драйзек, Н. Урбінаті). Коротко кажучи, тут формується та сама границя управління державою, де публічність не використовується для залучення населення до формування політичної волі та державних рішень. Її окремі спалахи виникають лише в разі звернення влади до населення для мобілізації підтримки (не виключаючи при цьому імітаційних форм). На цьому тлі потенціал краудсорсингу, багатопарового управління, доказової політики (що ґрунтується на системі обґрунтування, розкриваючи перед суспільством заміри влади) набуває підпорядкованого і малофункціонального значення. Отже, ця очагова публічність не здатна реалізувати свої політичні функції, навіть в умовах демократії механізми участі не є надійним захисником інтересів населення.

Коротко кажучи, ця границя максимально мінімізує роль відкритих процедур прийняття рішень, а в авторитарних державах взагалі перетворює публічність на політичний антикваріат, що демонструє дискримінацію реальних прав населення. Більше того, у цих державах практики мережевого управління

формують культурну антитезу публічним нормам офіційного ієрархізму (діловим нормам) та ділової етики відповідального управління, намагаючись навчити громадян підтримуватися на патрон-клієнтських нормах навіть в тих випадках, коли інституційні зв'язки достатні, а "ресурси доступні".

Ці способи формування та поширення інформаційно-символічної продукції (які ставлять у центр уваги комунікативні здібності лідерів, компетенції ідеологів та когнітаріїв, медіатехнологів, спін-докторів та інших фахівців, які створюють інформаційні упаковки політичних позицій акторів, що впливають на громадську думку), формують публічні грани комунікацій держави та суспільства.

Межі цього фронтира простягаються від практик медіадистрибуції (одностороннього поширення інформації, агресивного нав'язування позицій, витіснення конкурентів за межі дискурсивного простору, примусу до консенсусу, дискредитації несхвалених та переслідування опозиції) до організації зворотного зв'язку з населенням (спрямованої на формування довірливих комунікацій, систематичного обговорення проєктів, раціональної аргументації та відповідального застосування технічних засобів). При цьому, окрім висунення в дискурсивний простір програмних цілей політичних акторів, зіткнення політичних позицій здійснюється у зв'язку з формуванням новинного потоку, кожна фаза якого є нескінченим приводом для висилання суспільству символічних сигналів, уточнюючих та продвігаючих позиції державних та громадських акторів, сигналізуючих про можливості спільної участі. У сучасних умовах ці тенденції поєднуються з технологіями створення доповненої реальності та штучно сконструйованих подій, спрямованих на управління позиціями опонентів.

Як показує досвід, широке застосування таких інструментів призводить не лише до формування медіаорієнтованих демократій, але й до авторитарних медіакратій, що поєднують нові цифрові інструменти з агресивною пропагандою та відволіканням уваги суспільства від актуальних питань, у кінцевому підсумку позбавляючи саму потребу в розширенні реальних прав громадян. Типовими прийомами зміцнення правлячих режимів у такому випадку стають зовнішньополітичні провокації (загострюють драматизм у сприйнятті "зовнішніх ворогів"), заохочення інформаційної активності екстремістських сил. Проте навіть демократичні режими, які успішно використовують методи довірливої комунікації, далекі від вільних від використання контркомунікативних стратегій, що формуються за принципом "так" (демонструючи згоду влади з турботами та запитамі громадськості), але (вказуючи причини, які не дозволяють їм вийти назустріч громадянам).

Дуже неоднозначну роль відіграють мас-медіа, які повинні сприяти просуванню принципів демократії, але які часто перетворюються в загрозу її принципам та механізмам. Широко поширеними практиками стають комерціалізація інформаційного ринку, скорочення альтернативних ЗМІ, обмеження можливостей для розслідування правопорушень посадових осіб (журналістика "gotcha"), використання соціальних мереж для підбурювання (соціальної, національної) ненависті (не кажучи вже про прямі перешкоди свободі ЗМІ в недемократичних країнах) і т.д. Все це перешкоджає громадянським дебатам і призводить до відмови різних груп населення від участі в публічному дискурсі.

На цьому тлі фронтір масового дискурсу формується за рахунок констеляції полярно протилежних (залежно від обговорюваних проблем) інфопотоків та політичних комунікацій, а реальний рівень консолідації держави та суспільства, характер легітимізації влади та підтримка урядових проєктів у значній мірі формуються залежно від медіабалансу. Суворо кажучи, в цій частині політичного простору немає однозначного переваги для владних структур, які не можуть контролювати всі інструменти, що провокують "тематичне запалення" громадських проблем. Однак здатності правлячих структур контролювати медіа-простір або використовувати цифрові інструменти для примусового просування своїх проєктів дають їм вирішальні переваги перед суспільством. І часто залишають його без надійних джерел презентації своїх позицій. Навіть віртуальний простір (де активність глобальних інтернет-гігантів зіткнулася з підтримуваними державою системами контролю та протидії противправительственным ботам, фабрикам тролів і т.д.) має серйозні труднощі використання свого потенціалу для консолідації громадських позицій. Іншими словами, незважаючи на прогрес використання інформації і переконання вчених, що течії публічності виходять від суспільства (Ю. Хабермас), основним ініціатором та бенефіціаром отримання переваг в цій фронтірній зоні залишається все те саме держава.

Фронтірні зони публічної політики (або прикордонні зони політики) є областями, де інтереси різних груп перетинаються і часто конфліктують. Це можуть бути географічні, соціальні, економічні чи політичні межі, де стикаються різні ідеї, політики та інтереси.

Як фронтірні зони публічної політики можуть спричинити соціальні конфлікти:

1. Розподіл ресурсів: У фронтірних зонах часто стикаються групи з різними інтересами щодо розподілу ресурсів (земля, вода, фінансові ресурси тощо). Конфлікти можуть виникати через нерівномірний або несправедливий розподіл цих ресурсів.

2. Ідентичність і культура: В таких зонах можуть проживати групи з різними культурними та етнічними ідентичностями, що може призводити до конфліктів через розбіжності у поглядах на культурну спадщину, мову, релігію тощо.

3. Політичні інтереси: Фронтирні зони можуть бути аренами для політичних конфліктів між різними групами, які мають різні погляди на управління та політику. Це можуть бути конфлікти між місцевими громадами і центральною владою, між різними політичними партіями або рухами.

4. Економічні інтереси: Конфлікти можуть виникати через економічну нерівність або суперечки щодо економічного розвитку регіону. Наприклад, протистояння між місцевими громадами та корпораціями щодо використання природних ресурсів або екологічної політики.

5. Соціальна справедливість: У фронтирних зонах часто виникають питання соціальної справедливості, включаючи доступ до освіти, охорони здоров'я, робочих місць тощо. Нерівність у доступі до цих послуг може призводити до соціальної напруженості та конфліктів.

Сучасне суспільство переживає різноманітні форми конфліктів, які відображаються на різних фронтирних зонах. Ця таблиця надає приклади таких зон та соціальних конфліктів, які в них виникають. Від політичних арен до культурної ідентичності, кожна з цих зон відіграє важливу роль у формуванні та вирішенні суспільних проблем.

Таблиця 1

Приклади фронтирних зон та соціальних конфліктів

Фронтирні зони	Приклади соціальних конфліктів
1. Публічна політика	Протести проти корупції, боротьба за права меншин
2. Медіа-простір	Суперечності між владою та ЗМІ, дезінформація
3. Інтернет-простір	Інтернет-активізм, обговорення політичних тем у соцмережах
4. Економічна сфера	Сутічки між робочою силою та капіталом, страйки
5. Екологічні конфлікти	Протести проти забруднення довкілля, захист природних ресурсів
6. Соціокультурна сфера	Боротьба за права ЛГБТQ+, міграційні конфлікти
7. Політична арена	Суперечності між політичними партіями, виборчі скандали
8. Соціально-економічна справедливість	Протестування проти нерівності, боротьба за мінімальну зарплату
9. Геополітичні суперечності	Територіальні конфлікти, міжнародні санкції
10. Культурна ідентичність	Збереження мови та культурних традицій, боротьба проти асиміляції

Аналіз різноманітних фронтирних зон та прикладів соціальних конфліктів, пов'язаних з ними, показує, що взаємодія між різними сферами життя суспільства є складною та динамічною. Розуміння цих конфліктів та їхніх причин допомагає суспільству ефективніше вирішувати проблеми та підтримувати рівновагу між різними інтересами та цінностями.

На основі проведеного дослідження автором сформоване власне визначення дефініції «Фронтирні зони соціальних конфліктів в публічній політиці» - це сфери або області, де виникають та активно розвиваються конфлікти між різними соціальними групами, інтересами та цінностями у контексті формування та реалізації публічних політик. Ці зони визначаються взаємодією між владою та суспільством, де різні сторони виступають зі своїми поглядами, інтересами та стратегіями, протистоячи одна одній у публічному просторі для досягнення своїх цілей та задоволення власних потреб.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Результати аналізу впливу фронтирних зон публічної політики на розвиток соціальних конфліктів свідчать про значущість цих зон у формуванні соціальної динаміки та взаємодії між владою та суспільством. Фронтирні зони виявляються місцями, де відбувається активне конфліктне взаємодію між різними групами та інтересами, що формує публічну політику. Наша аналітична таблиця демонструє, що ці зони охоплюють широкий спектр аспектів, включаючи управління, медіа, комунікації та роль громадських обговорень.

Фронтирні зони, як ми виявили, не тільки впливають на формування політичних пріоритетів та прийняття рішень, а й активно впливають на процеси комунікації та взаємодії між владою та суспільством. Вони створюють умови для виникнення, зміни та розриву соціальних конфліктів, визначаючи важливі аспекти публічної арени та управління. Враховуючи цей вплив, важливо розглядати фронтирні зони як ключовий аспект аналізу та розвитку публічної політики для забезпечення ефективного управління конфліктами та сприяння сталому соціальному розвитку.

Дослідження фронтирних зон публічної політики та їх впливу на розвиток соціальних конфліктів виявилось ключовим для розуміння динаміки взаємодії між урядом та громадськістю. Аналіз показує, що фронтирні зони є місцем, де відбувається активна боротьба за визначення політичних пріоритетів, розподіл ресурсів та вирішення соціальних конфліктів.

Висновки засвідчують, що розуміння та ефективне управління фронтирними зонами стає надзвичайно важливим завданням для держави, органів громадського управління та громадськості. Недостатня увага до цих зон може призвести до загострення соціальних конфліктів, недовіри до влади та порушення громадського спокою. Тому необхідно вдосконалювати механізми взаємодії, сприяти відкритості та прозорості у прийнятті рішень, а також підтримувати активну участь громадськості у політичному процесі.

У цілому, розвиток фронтирних зон публічної політики має бути спрямований на забезпечення рівності, справедливості та демократії у суспільстві. Це вимагає постійної уваги до викликів та проблем, які

виникають у цих зонах, а також активного залучення всіх зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень. Тільки таким чином можна забезпечити сталі та гармонійне розвиток суспільства.

Література

1. Боднар В. Концепція конфліктної моделі суспільства Р.Дарендорфа. Науковий збірник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія. Вип. 9 Ужгород : Вид-во УЖНУ «Говерла», 2008. С. 10–15/
2. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 564 с
3. Гірник А. Конфлікти: структура, ескалація, залагодження. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 172 с.
4. Менеджмент соціальних конфліктів: методичні рекомендації [О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, І. В. Петренко, О. Г. Цукур] / за наук. ред. І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 77 с.
5. Givi BEDIANASHVILI, Hanna ZHOSAN, Sergiy LAVRENKO Modern digitalization trends of Georgia and Ukraine. Published in Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 22 ISSUE 3, 2022 <https://managementjournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/current>
6. Olha Garafonova, Hanna Zhosan, Viktoriia Marhasova, Nataliia Tkalenko, Kateryna Trukhachova Matrix method of competitive analysis of the results of economic activity of hospitality enterprises in the conditions of strategization and digital transformation. "Management theory and studies for rural business and infrastructure development Volume43 Issue2 Page237-248" 2021 <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2355>
7. Allison G., Zelikow P. Essence of decision: explaining the Cuban Missil Crisis. New York : Longman, 1999, 416 p.
8. Anderson J. Public policymaking: an introduction. Boston : Houghton Mifflin, 1994, 331 p.
9. Baldwin R., Cave M. Understanding regulation: theory, strategy, and practice. Oxford, New York : Oxford university press, 1999, 130 p.
10. Börzel T., Buzogány A. Governing EU accession in transition countries: the role of non-state actors. Acta politica. 2010, N 45(1–2), P. 158–182. DOI: <https://doi.org/10.1057/ap.2009.26>
11. Cash D.W. In order to aid in diffusing useful and practical information»: agricultural extension and boundary organizations. Science, technology and human. 2001, Vol. 26(4), P. 431–453. DOI: <https://doi.org/10.1177/016224390102600403>
12. Colebatch H.K. Policy. Minneapolis, MN : University of Minnesota press, 1998, 122 p.
13. Collier P. The bottom billion: why the poorest countries are failing and what can be done about it. Oxford ; New York : Oxford university press, 2007, 205 p.
14. Exoo C.F. The Pen and the Sword: press, war, and terror in the 21 st century. California : Sage publications, 2010, 233 p.
15. Gairney P. Understanding public policy. Theories and issues. London : Red globe press, 2012, 316 p.
16. Geenens R., Tinnevelt R. Does truth matters? Democracy and public space. Berlin : Springer, 2009, 360 p.
17. Habermas J. Between facts and norms: contribution to a discourse theory of law and democracy. Cambridge, MA : MIT press, 1996, 360 p.
18. Heklo H. Issue networks and the executive establishment. In: King A. (ed.). The new American political system. Washington, DC : American Enterprise Institute. 1978, P. 87–124.
19. Héritier A., Lehmkuhl D. The shadow of hierarchy and new modes of governance. Journal of public policy. 2008, N 28(1), P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0143814x08000755>
20. Hill M. The policy process in the modern state. Harlow: Pearson Education: Prentice Hall, 1977, 272 p.
21. Ibarra P.R., Kitsuse J.I. Claims-making discourse and vernacular resources. In: Holstein J.A., Miller G. (eds). Challenges and choices: constructionist perspectives on social problems. Hawthorne, New York : Aldine de Gruyter Publ., 2003, P. 17–50.
22. Kaczmarska K. Akademic community and policymaking in Russia. Problems of postcommunism. 2018, Vol. 9, N 9, P. 1–13.

23. Kenis P., Schneider V. Policy networks and policy analysis: scrutinizing a new analytical toolbox. In: Martin D., Mayntz R. (eds). Policy networks. empirical evidence and theoretical considerations. Frankfurt. M. Boulder, Co. : Campus Verlag. Westview press, 1991, P. 22–59.
24. Kickert W. J. M., Klijn E. H., Koppenjan J. F. M. A management perspective on policy networks. In: Kickert W. J. M., Klijn E.H., Koppenjan J.F.M (eds). Managing complex networks: strategies for the public sector. London : Sage, 1997, P. 35–61.
25. Ledeneva A. Blat and guanxi: informal Practices in Russia and China', Comparative studies in society and history. Post-Soviet affairs. 2008, N 50 (1), P. 118–144. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0010417508000078>
26. Ledeneva A.V. Can Russia Modernise? Sistema, power networks and informal governance. Cambridge : Cambridge university press, 2013, 327 p.
27. Lippmann W. The Phantom Public. New York : Wilder Publication, Inc., 1993, 142 p. Mode of access: <http://www.scribd.com/doc/112051658/Walter-Lippmann-the-Phantom-Public-International-Organizations-Series-1993> (accessed: 07.05.2021).
28. Medvetz T. Murky Power: «Think Tanks» as Boundary Organizations. Research in the sociology of organizations. 2012, Vol. 34, P. 113–133. DOI: [https://doi.org/10.1108/s0733-558x\(2012\)0000034007](https://doi.org/10.1108/s0733-558x(2012)0000034007)
29. Morell K. Governance and public good. Public administration. 2009, Vol. 87, N 3, P. 538–556.
30. Post L., Raile A., Raile E. Defining political will. Politics and policy. 2010, Vol. 38, N 4, P. 653–676. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-1346.2010.00253.x>
31. Riceman D. The lonely crowd. Revised edition: A study of the changing American character. New Haven; London : Yale University Press, 2001, 315 p.
32. Richardson J.J., Jordan A.G. Governing under pressure. Oxford, UK : Martin, 1979, 212 p.
33. Sabatier P.A., Jenkins-Smith H. (eds). Policy change and learning: an advocacy coalition approach. Boulder, CO : Westview press, 1993, 290 p.
34. Woocher L. Deconstructing «Political Will»: explaining the failure to prevent deadly conflict and mass atrocities. The journal of public and international affairs. 2001, Vol. 12, P. 182–199.

References

1. Bodnar V. Kontsepsiia konfliktnoi modeli suspilstva R.Darendorfa. Naukovyï zbirnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia : Politolohiia, Sotsiolohiia, Filosofiia. Vyp. 9 Uzhhorod : Vyd-vo UzhNU «Hoverla», 2008. S. 10–15/
2. Humeniuk L. Y. Sotsialna konfliktolohiia: pid- ruchnyk. Lviv : Lvivskyï derzhavnyï universytet vnutrishnikh sprav, 2015. 564 s
3. Hirnyk A. Konflikty: struktura, eskala- tsiia,zalahodzhennia.Kyïv:Vyd-voSolomiiPavlychko «Osnovy», 2003. 172 s.
4. Menedzhment sotsialnykh konfliktiv: metodychni rekomendatsii [O. V. Ivachevska, N. S. Malieieva, I. V. Petrenko, O. H. Tsukur] / za nauk. red. I. V. Petrenko; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukraïny, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii, 2020. 77 s.
5. Givi BEDIANASHVILI, Hanna ZHOSAN, Sergiy LAVRENKO Modern digitalization trends of Georgia and Ukraine. Published in Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and rural development", Vol. 22 ISSUE 3, 2022 <https://managementjournal.usamv.ro/index.php/scientific-papers/current>
6. Olha Garafonova, Hanna Zhosan, Viktoriia Marhasova , Nataliia Tkalenko, Kateryna Trukhachova Matrix method of competitive analysis of the results of economic activity of hospitality enterprises in the conditions of strategization and digital transformation. "Management theory and studies for rural business and infrastructure development Volume43 Issue2 Page237-248" 2021 <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2355>
7. Allison G., Zelikow P. Essence of decision: explaining the Cuban Missil Crisis. New York : Longman, 1999, 416 p.
8. Anderson J. Public policymaking: an introduction. Boston : Houghton Mifflin, 1994, 331 p.
9. Baldwin R., Cave M. Understanding regulation: theory, strategy, and practice. Oxford, New York : Oxford university press, 1999, 130 p.
10. Börzel T., Buzogány A. Governing EU accession in transition countries: the role of non-state actors. Acta politica. 2010, N 45(1–2), P. 158–182. DOI: <https://doi.org/10.1057/ap.2009.26>
11. Cash D.W. In order to aid in diffusing useful and practical information»: agricultural extension and boundary organizations. Science, technology and human. 2001, Vol. 26(4), P. 431–453. DOI: <https://doi.org/10.1177/016224390102600403>
12. Colebatch H.K. Policy. Minneapolis, MN : University of Minnesota press, 1998, 122 p.
13. Collier P. The bottom billion: why the poorest countries are failing and what can be done about it. Oxford ; New York : Oxford university press, 2007, 205 p.
14. Exoo C.F. The Pen and the Sword: press, war, and terror in the 21 st century. California : Sage publications, 2010, 233 p.
15. Gairney P. Understanding public policy. Theories and issues. London : Red globe press, 2012, 316 p.
16. Geenens R., Tinnevelt R. Does truth matters? Democracy and public space. Berlin : Springer, 2009, 360 p.
17. Habermas J. Between facts and norms: contribution to a discourse theory of law and democracy. Cambridge, MA : MIT press, 1996, 360 p.
18. Heklo H. Issue networks and the executive establishment. In: King A. (ed.). The new American political system. Washington, DC : American Enterprise Institute. 1978, P. 87–124.
19. Héritier A., Lehmkuhl D. The shadow of hierarchy and new modes of governance. Journal of public policy. 2008, N 28(1), P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0143814x08000755>
20. Hill M. The policy process in the modern state. Harlow: Pearson Education: Prentice Hall, 1977, 272 p.
21. Ibarra P.R., Kitsuse J.I. Claims-making discourse and vernacular resources. In: Holstein J.A., Miller G. (eds). Challenges and choices: constructionist perspectives on social problems. Hawthorne, New York : Aldine de Gruyter Publ., 2003, P. 17–50.
22. Kaczmarek K. Academic community and policymaking in Russia. Problems of postcommunism. 2018, Vol. 9, N 9, P. 1–13.

23. Kenis P., Schneider V. Policy networks and policy analysis: scrutinizing a new analytical toolbox. In: Martin D., Mayntz R. (eds). Policy networks. empirical evidence and theoretical considerations. Frankfurt. M. Boulder, Co. : Campus Verlag. Westview press, 1991, P. 22–59.
24. Kickert W. J. M., Klijn E. H., Koppenjan J. F. M. A management perspective on policy networks. In: Kickert W. J. M., Klijn E.H., Koppenjan J.F.M (eds). Managing complex networks: strategies for the public sector. London : Sage, 1997, P. 35–61.
25. Ledeneva A. Blat and guanxi: informal Practices in Russia and China, Comparative studies in society and history. Post-Soviet affairs. 2008, N 50 (1), P. 118–144. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0010417508000078>
26. Ledeneva A.V. Can Russia Modernise? Sistema, power networks and informal governance. Cambridge : Cambridge university press, 2013, 327 p.
27. Lippmann W. The Phantom Public. New York : Wilder Publication, Inc., 1993, 142 p. Mode of access: <http://www.scribd.com/doc/112051658/Walter-Lippmann-the-Phantom-Public-International-Organizations-Series-1993> (accessed: 07.05.2021).
28. Medvetz T. Murky Power: «Think Tanks» as Boundary Organizations. Research in the sociology of organizations. 2012, Vol. 34, P. 113–133. DOI: [https://doi.org/10.1108/s0733-558x\(2012\)0000034007](https://doi.org/10.1108/s0733-558x(2012)0000034007)
29. Morell K. Governance and public good. Public administration. 2009, Vol. 87, N 3, P. 538–556.
30. Post L., Raile A., Raile E. Defining political will. Politics and policy. 2010, Vol. 38, N 4, P. 653–676. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1747-1346.2010.00253.x>
31. Riceman D. The lonely crowd. Revised edition: A study of the changing American character. New Haven; London : Yale University Press, 2001, 315 p.
32. Richardson J.J., Jordan A.G. Governing under pressure. Oxford, UK : Martin, 1979, 212 p.
33. Sabatier P.A., Jenkins-Smith H. (eds). Policy change and learning: an advocacy coalition approach. Boulder, CO : Westview press, 1993, 290 p.
34. Woocher L. Deconstructing «Political Will»: explaining the failure to prevent deadly conflict and mass atrocities. The journal of public and international affairs. 2001, Vol. 12, P. 182–199.